

מוטטיס מוטנדיס: סוגיות טיפולוגיות ותיאוריות במתח שבין זהות מבנית, הומונימיה ומוטציות

בשפות העולם מגוון טיפוסים שונים של מסמנים דקדוקיים: ממוספיות נדבקות, דרך הבדלים בסדר של רכיבים וכלה במורפולוגיה מסורגת כפי שמוכר לנו משפות שמיות. טיפוס נדיר יחסית הוא מוטציות עיצוריות תחיליות (להלן „מוטציות” לשם הפשטות), שבהן חילופים אפופוניים מערכתיים באופי העיצורים מהווים חלק משמעותי במסמן הדקדוקי.

על מנת לסבר את האוזן נתבונן בהדגמה פשוטה מוולשית, שפה קלטית בריטונית:

- (1) מציגה את הלקסימה בצורתה המילונית, ללא מוטציה (כלומר, עם העיצור הרדיקלי).
- (2) מציגה מבנה שייכות של גוף שלישי יחיד שבו העיצור התחילי של הביטוי המשווין הוא עם מוטציה חוככת (SPI, דהיינו spirant mutation), המסמנת כאן שייכות לגוף שלישי נקבה.
- לעומתה (3) מציגה מבנה זהה אך עם מוטציית ריכוך (LEN, דהיינו lenition או soft mutation), המסמנת כאן שייכות לגוף שלישי זכר.

(1)	<i>cath</i> ka:θ חתול (a cat) חתול	(2)	<i>ei</i> i 3SG.POSS החתול שלה (her cat)	<i>chath</i> χa:θ חתול\SPI החתול שלה (her cat)	(3)	<i>ei</i> i 3SG.POSS החתול שלו (his cat)	<i>gath</i> ga:θ חתול\LEN החתול שלו (his cat)
-----	---	-----	---	---	-----	---	--

הרצאה זו תסקור מספר סוגיות הקשורות למוטציות שיש בהן עניין בלשוני כללי, הן מהבחינה הטיפולוגית והן מהבחינה התיאורטית והתיאורית.

מהבחינה הטיפולוגית ניתן לראות מנעד של חילופי עיצורים מערכתיים סינכרוניים בשפות העולם, כשבקצה האחד נמצאים מקרים שמוגבלים לתחום הפונטיקה או שמונתנים פונולוגית (בדומה לתופעת בג"ד כפ"ת בעברית בראשיתה), ובקצה השני מקרים כמו מערכות המוטציות בלשונות הקלטיות, שמורכבות ממספר מוטציות המהוות גורם מבחין מְגִיד (כמו ב-(2) אל מול (3)) ולוקחות חלק מרכזי בכל רבדי השפה, לרבות תחביר.

מהבחינה התיאורטית והתיאורית, אופן התיאור הבלשוני של תופעות הקשורות למוטציות מעלה כמה שאלות לא פשוטות בנוגע לדרך הניתוח והצגת המערכת הדקדוקית בכל האמור בזהות של יחידות לשוניות ובהומונימיה, שאלות שאולי ניתן ללמוד מהן ומהתשובות האפשריות להן „מוסר השכל” כללי הרלוונטי לתיאור תופעות אחרות בלשונות אחרות. הדיון ישען על ניתוח כמה תופעות בוולשית, שחלקן טרם תוארו למיטב ידיעתי או שהתיאורים הקיימים להן חסרים; אחת מהן היא כזו שמסקנה אפשרית ממנה היא קיום של שתי פונימות ∅ שונות, מה שמהווה rarissimum טיפולוגי ראוי לציון.

מקורות ביבליוגרפיים נבחרים

- Ball, M.J. (1990) “Homonymic clash and initial lenition in Welsh: 1,(000),000,000 problems,” *Word*, 41(3), pp. 329–335. Available at: <https://doi.org/10.1080/00437956.1990.11435826>.
- Ball, M.J. and Müller, N. (1992) *Mutation in Welsh*. London and New York: Routledge.
- Grijzenhout, J. (2011) “Consonant mutation,” *The Blackwell companion to phonology*. Edited by M. van Oostendorp et al. John Wiley & Sons. Available at: <https://doi.org/10.1002/9781444335262.wbctpoo65>.
- Iosad, P. (2010) “Right at the left edge: Initial consonant mutations in the languages of the world,” *Rethinking universals: How rarities affect linguistic theory*. Edited by J. Wohlgemuth and M. Cysouw. Mouton de Gruyter (Empirical Approaches to Language Typology). Available at: <https://doi.org/10.1515/9783110220933.105>.